

Redoxireakciók

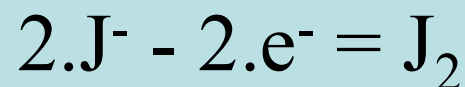
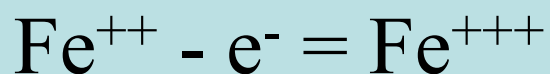
Redoxireakció: elektronátadási folyamat

Oxidáció: „oxigénnel való reakció”

a szén elégetése, rozsdásodás (a fémek oxidációja)

alkohol $\rightarrow$ aldehid $\rightarrow$ karbonsav

elektronleadás (oxidációs szám nő)

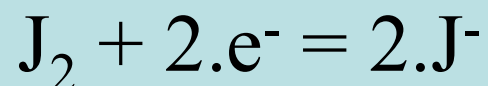

Redukció: „oxigén leadás”

Fémek előállítása oxid érceikből (Fe_3O_4 , Al_2O_3)

„hidrogénezés” olefin $\rightarrow$ parafin, margarinyártás

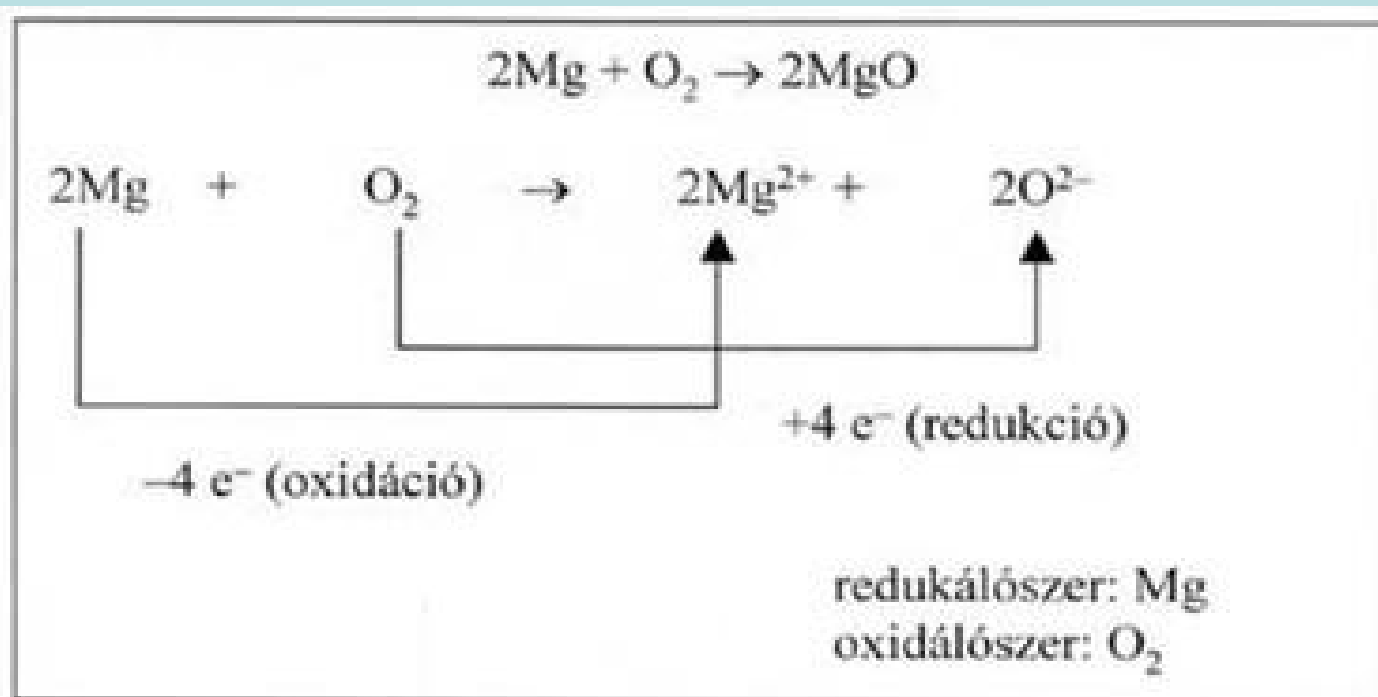
elektronfelvétel (oxidációs szám csökken)

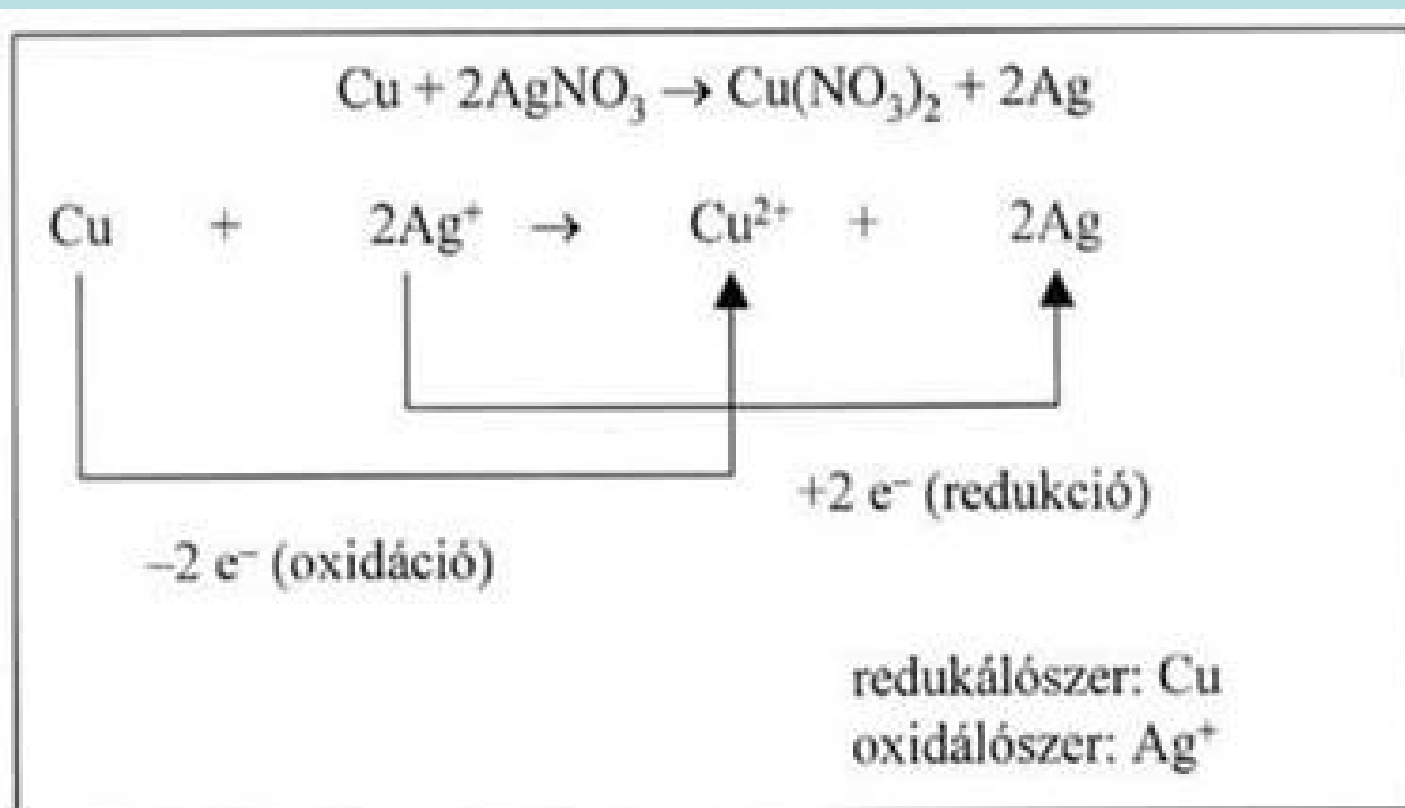
Egy anyag csak akkor oxidálódhat, ha a leadott elektronokat egyidejűleg egy másik anyag felveszi

Redoxireakciók

Két elem reakciója

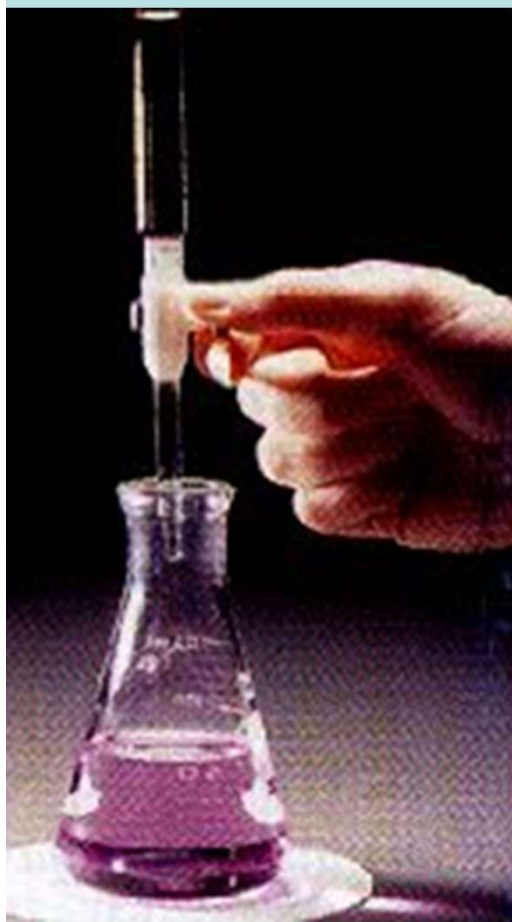
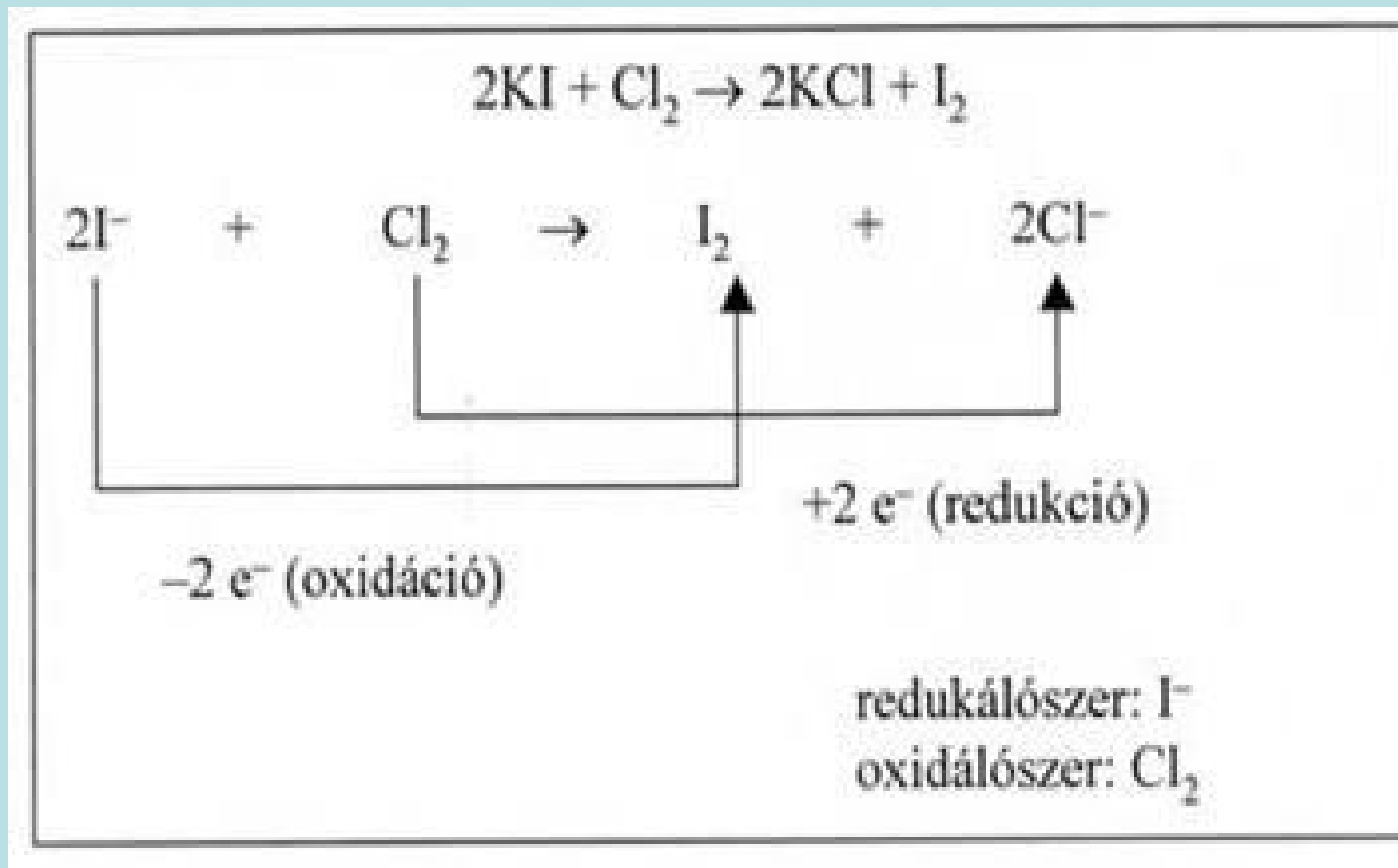

Fémek és fémionok reakciója

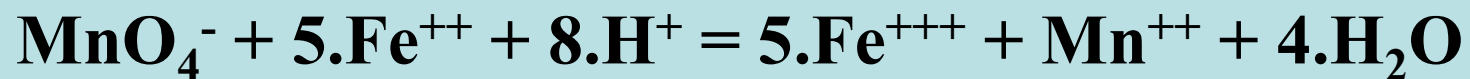
Redoxireakciók

**Nemfémek és
nemfém ionok
reakciója**

Redoxititrálások:

pl. $[\text{Fe}^{2+}]$ meghatározása KMnO_4 -gyel

Az elemek lehetséges oxidációs számai

H																	
-1,1																	
Li	Be	H,Li,Na,K,Mg,Ca											B	C	N	O	F
1	2	Cr,Mn,Fe,Cu,Ag,Zn,Cd,Hg											3	-4,2,4	-3,3,5,4,2	-2	-1
Na	Mg	B,Al,C,Si,Sn,Pb,N,P,As,O,S,F,Cl,I,Br											Al	Si	P	S	Cl
1	2												3	4	-3,3,5,4	-2,4,6	-1,3,5,7
K	Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn	Ga	Ge	As	Se	Br	
1	2	3	4,3	5,4,3,2	6,3,2	7,6,4,3,2	2,3	2,3	2,3	2,1	2,1	3	4	-3,5	-2,4,6	-1,1,5	
Rb	Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh	Pd	Ag	Cd	In	Sn	Sb	Te	J	
1	2		4	4,2	6,5,4,3,2	7	2,3,4,6,8	2,3,4	2,4	1	2	3	4,2	-3,3,5	-2,4,6	-1,1,5,7	
Cs	Ba	La	Hf	Ta	W	Re	Os	Ir	Pt	Au	Hg	Tl	Pb	Bi	Po	At	
1	2	3	4	5	6,5,4,3,2	7,6,4,2,-1	2,3,4,6,8	2,3,4,6	2	3,1	2,1	3,1	4,2	3,5	2,4	-1,1,3,5,7	

Elemi állapot – oxidációs szám = 0

Egyszerű ionok oxidációs száma = iontöltés

Molekula – oxidációs számok összege = 0

Összetett ionok töltése = oxidációs számok összege

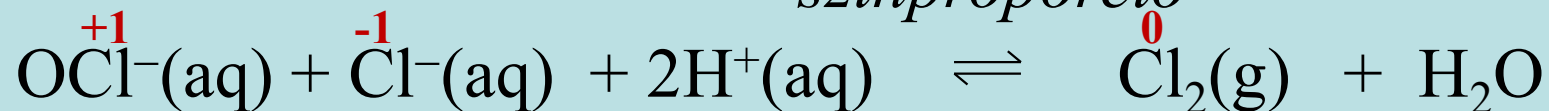
Redoxireakciók

Redoxireakció: elektronátadási folyamat

Oxidáció: elektronleadás (oxidációs szám nő)

Redukció: elektronfelvétel (oxidációs szám csökken)

szinproporció

diszproporció

3.1.2. táblázat. Néhány fontosabb redoxireakció

Reakció	Oxidálószer	Redukálószer
$2\text{H}_2(\text{g}) + \text{O}_2(\text{g}) \rightarrow 2\text{H}_2\text{O}(\text{l})$	$\text{O}_2(\text{g})$	$\text{H}_2(\text{g})$
$\text{N}_2(\text{g}) + 3\text{H}_2(\text{g}) \rightarrow 2\text{NH}_3(\text{g})$	$\text{N}_2(\text{g})$	$\text{H}_2(\text{g})$
$\text{UF}_4(\text{s}) + \text{F}_2(\text{g}) \rightarrow \text{UF}_6(\text{s})$	$\text{F}_2(\text{g})$	$\text{UF}_4(\text{s})$
$\text{Fe}^{2+}(\text{aq}) + \text{Ce}^{4+}(\text{aq}) \rightarrow \text{Fe}^{3+}(\text{aq}) + \text{Ce}^{3+}(\text{aq})$	$\text{Ce}^{4+}(\text{aq})$	$\text{Fe}^{2+}(\text{aq})$
$\text{Zn}(\text{s}) + \text{Cu}^{2+}(\text{aq}) \rightarrow \text{Zn}^{2+}(\text{aq}) + \text{Cu}(\text{s})$	$\text{Cu}^{2+}(\text{aq})$	$\text{Zn}(\text{s})$
$6\text{Fe}^{2+}(\text{aq}) + \text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}(\text{aq}) + 14\text{H}^+(\text{aq}) \rightarrow$ $6\text{Fe}^{3+}(\text{aq}) + 2\text{Cr}^{3+}(\text{aq}) + 7\text{H}_2\text{O}(\text{l})$	$\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}(\text{aq})$	$\text{Fe}^{2+}(\text{aq})$
$\text{I}_2(\text{aq}) + 2\text{S}_2\text{O}_3^{2-}(\text{aq}) \rightarrow 2\text{I}^-(\text{aq}) + \text{S}_4\text{O}_6^{2-}(\text{aq})$	$\text{I}_2(\text{aq})$	$\text{S}_2\text{O}_3^{2-}(\text{aq})$

Egyenletek rendezés: oxidációs szám változások legkisebb közös többszöröse alapján!

Redoxireakciók

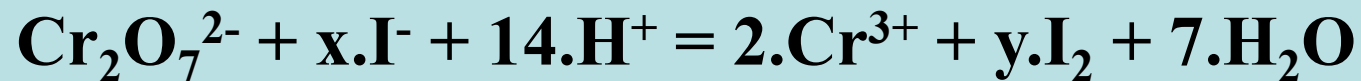
Felmérőből:

Vas(II)-szulfid pörkölés: $4.\text{FeS} + 7.\text{O}_2 = 2.\text{Fe}_2\text{O}_3 + 4.\text{SO}_2$

Mennyi a kénatom oxidációs száma a kén-hidrogén molekulában?

Az oxidációs számok változása alapján állapítsuk meg a I^- ion és a I_2 molekula együtthatóját a következő reakcióegyenletben?

Oxidációs számok számításához:

Az oxigén az oxidokban mindig -2

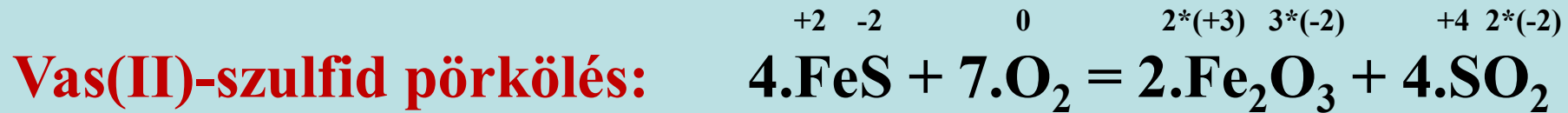
A hidrogén általában +1, de fémhidridekben -1

Egyenletek rendezése:

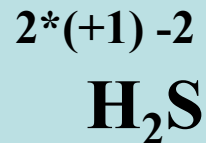
oxidációs szám változások legkisebb közös többszöröse alapján!

Redoxireakciók

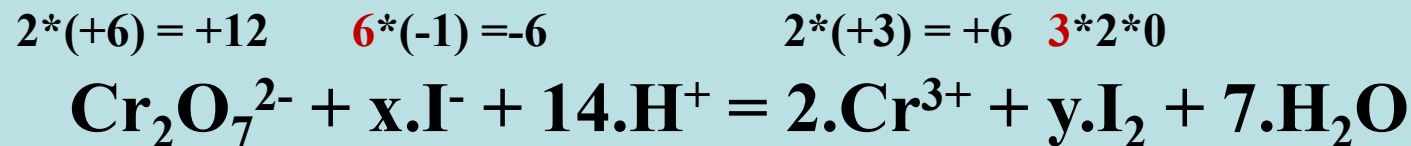
Felmérőből:

Mennyi a kénatom oxidációs száma a kén-hidrogén molekulában?

Az oxidációs számok változása alapján állapítsuk meg a I⁻ ion és a I₂ molekula együtthatóját a következő reakcióegyenletben?

Oxidációs számok számításához:

Az oxigén az oxidokban mindig -2

A hidrogén általában +1, de fémhidridekben -1

Egyenletek rendezése:

oxidációs szám változások legkisebb közös többszöröse alapján!

Redukáló- és oxidálószer

3.1.1. táblázat. Különböző anyagok elektrokémiai sora

Oxidálószer	<i>Elektront vesz fel</i>	Redukálószer	<i>Elektront ad le</i>
<i>erősen oxidáló</i>	<i>redukálódik</i>		<i>oxidálódik</i>
F ₂		F ⁻	
MnO ₄ ⁻		Mn ²⁺	
Cl ₂		Cl ⁻	
Cr ₂ O ₇ ²⁻		Cr ³⁺	
NO ₃ ⁻		NO	
Ag ⁺		Ag	
Fe ³⁺		Fe ²⁺	
Cu ²⁺		Cu	
SO ₄ ²⁻		H ₂ SO ₃	
H ₃ O ⁺		H ₂	
Fe ²⁺		Fe	
Zn ²⁺		Zn	
Mg ²⁺		Mg	
Na ⁺		Na	
		<i>erősen redukáló</i>	

Hogyan lehetne számmal jellemezni az oxidáló/redukáló képességet?

Melyik elem ad le, melyik vesz fel elektront?

ELECTRONEGATIVITY / ELEKTRONEGATIVITÄT

ELECTRONEGATIVIDAD / ELECTRONÉGATIVITÉ

(ALLRED, ROCHOW)

Elektronvonzó képesség – relatív skála

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	2,2 H																	He
2	0,97 Li	1,47 Be											2,01 B	2,5 C	3,07 N	3,5 O	4,1 F	Ne
3	1,01 Na	1,23 Mg											1,47 Al	1,74 Si	2,06 P	2,44 S	2,83 Cl	Ar
4	0,91 K	1,04 Ca	1,2 Sc	1,32 Ti	1,45 V	1,56 Cr	1,6 Mn	1,64 Fe	1,7 Co	1,75 Ni	1,75 Cu	1,66 Zn	1,82 Ga	2,02 Ge	2,2 As	2,48 Se	2,74 Br	Kr
5	0,89 Rb	0,99 Sr	1,11 Y	1,22 Zr	1,23 Nb	1,3 Mo	1,36 Tc	1,42 Ru	1,45 Rh	1,3 Pd	1,42 Ag	1,46 Cd	1,49 In	1,72 Sn	1,82 Sb	2,01 Te	2,21 I	Xe
6	0,86 Cs	0,97 Ba		1,23 Hf	1,33 Ta	1,4 W	1,46 Re	1,52 Os	1,55 Ir	1,42 Pt	1,42 Au	1,44 Hg	1,44 Tl	1,55 Pb	1,67 Bi	1,76 Po	1,96 At	Rn
7	0,86 Fr	0,97 Ra																
NO DATA AVAILABLE / KEINE DATEN VERFÜGBAR / NO HAY DATOS DISPONIBLES / AUCUNE DONNÉE DISPONIBLE																		
	1,08 La	1,08 Ce	1,07 Pr	1,07 Nd	1,07 Pm	1,07 Sm	1,07 Eu	1,01 Gd	1,11 Tb	1,1 Dy	1,1 Ho	1,1 Er	1,11 Tm	1,11 Yb	1,06 Lu			
	1 Ac	1,11 Th	1,14 Pa	1,22 U	1,22 Np	1,22 Pu	1,2 Am	1,2 Cm	1,2 Bk	1,2 Cf	1,2 Es	1,2 Fm	1,2 Md	1,2 No				

Merck KGaA, Frankfurter Str. 250, 64293 Darmstadt, Germany
Tel.: +49 6151 72-0, Fax: +49 6151 72 2000

Redoxi folyamatok a talajban

Elektronakceptorok – Oxidálószererek:

O_2 , NO_3^- , Mn^{III} , Mn^{IV} , Fe^{III} vegyületek, SO_4^{2-}

Elektronadonorkok - Redukálószererek:

- növényi maradványok
- talaj szervesanyag C tartalma
- szerves N, S ($-NH_2$, $-NH$, $-SH$, NH_4^+ , S^{2-})
- Mn^{2+} , Fe^{2+}

A talaj színe: vörös – Fe^{III} szürke, fekete (Fe-humát) - Fe^{II}

Mocsárgáz: metán (CH_4), kénhidrogén (H_2S) mikrobiológiai redukció

Lidérc-fény: kevés foszfor-hidrogén (PH_3), difoszfín (P_2H_4) öngyulladás, metán is **meggyullad**.

A nitrogén oxidációs állapotai

-3	NH_3	ammónia
-2	$\text{H}_2\text{N}-\text{NH}_2$	hidrazin
-1	$\text{H}_2\text{N}-\text{OH}$	hidroxilamin
0	N_2	nitrogén
+1	N_2O	dinitrogén-monoxid
+2	NO	nitrogén-monoxid
+3	N_2O_3	dinitrogén-trioxid
+4	NO_2	nitrogén-dioxid
+5	N_2O_5	dinitrogén-pentaoxid

- **HNO_2**
salétromossav

- **HNO_3**
salétromsav

Néhány nitrogén redox folyamat

Nitrifikáció

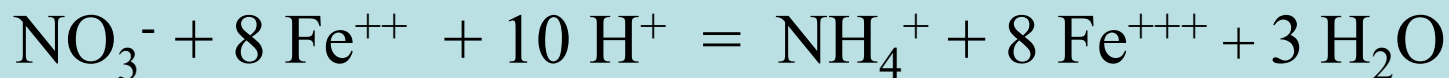
(az eleveniszapos technológiában a szerves anyagok oxidációja mellett ez is lezajlik.)

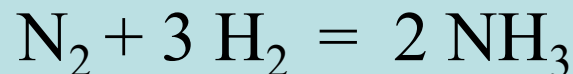
Denitrifikáció a szennyvíz-tisztításban

Nitráttartalom meghatározás kénsavas roncsolatból

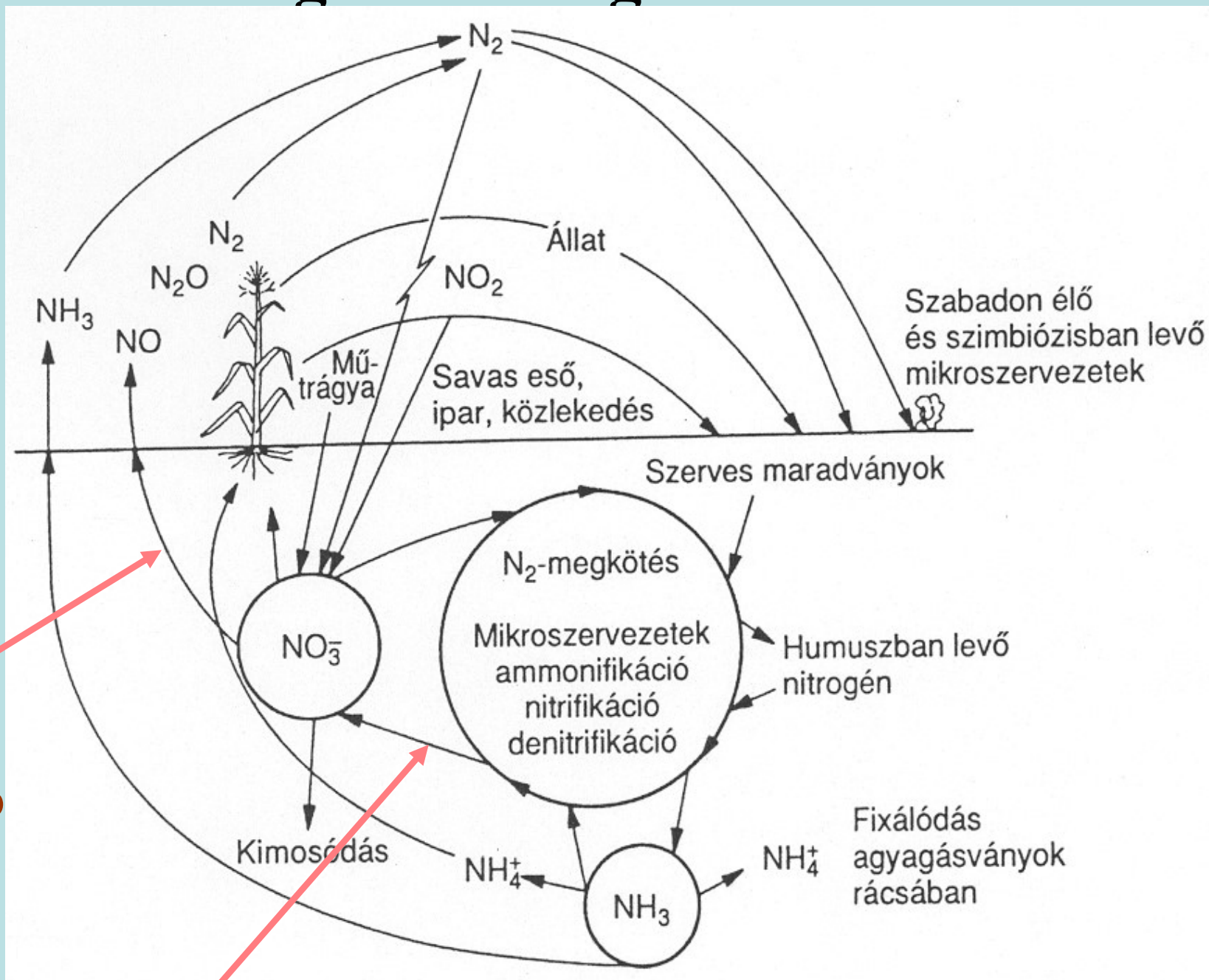
Ammóniagyártás

Ammóniumnitrát tűz és robbanásveszélyessége

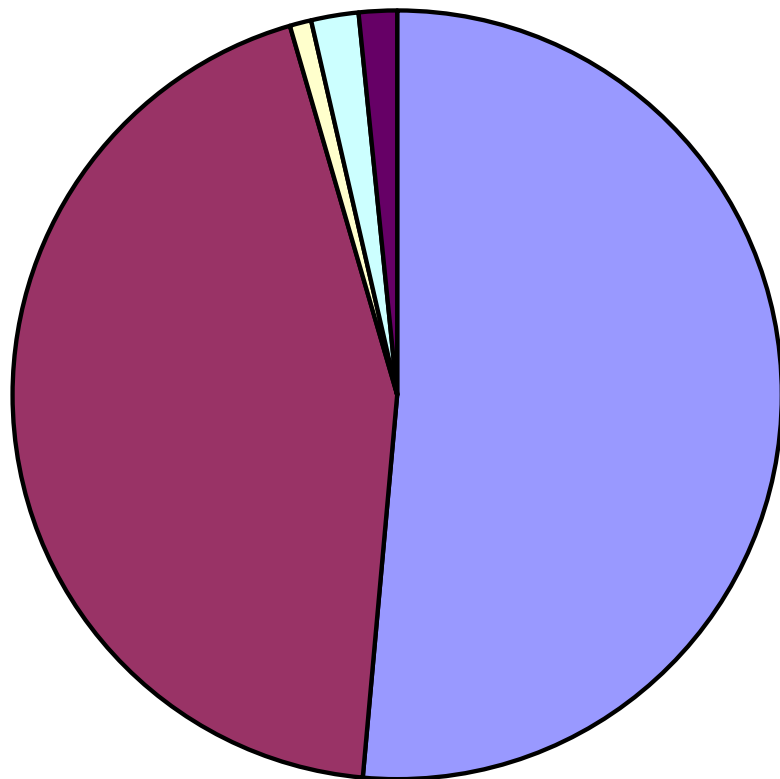
Nitrogén körforgalom

Denitrifikáció

Nitrifikáció

A NOx kibocsátás %-os megoszlása

- Közlekedés
- Erőmű
- Ipar
- Hulladékkezelés
- Mezőgazdaság

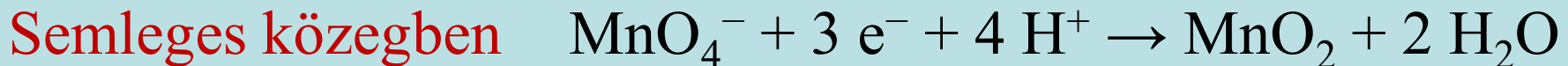
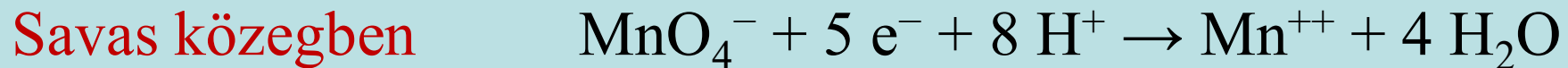

Néhány redox folyamat

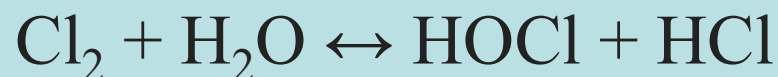
Talaj szervesanyag-tartalmának meghatározása (Tyurin módszer)

Kálium-permanganát (KMnO_4) oxidáló hatása

Fertőtlenítés klórral, hypo-val, klórmésszel ivóvízhálózat fertőtlenítése

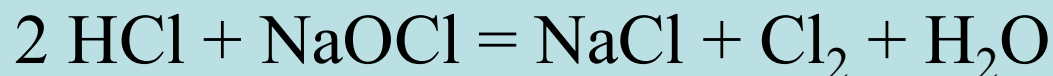
Hypo (nátrium-hipoklorit)

Klórmész (Kalcium-hipoklorit)

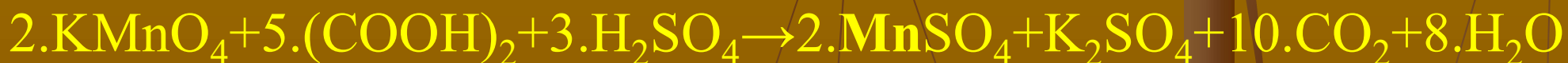
A hypo és a sósav reakciójából klórgáz keletkezik!

A 3. előadásból

Kémiai oxigénigény (KOI) a vízben lévő oxidálható szerves anyagok mennyiségéről nyújt kvantitatív adatot. A KOI-t az 1 dm³ térfogatú vízminta által redukált oxidálószerrel egyenértékű **oxigén** tömegeként adják meg (dimenziója **mg/dm³**). Oxidálószer kálium-permanganát, vagy kálium-dikromát.

A kálium-permanganát oldat pontos koncentrációját oxidálható anyag – oxálsav titrálásával lehet meghatározni.

Autokatalízis

A folyamat köztitermékeként egy +3-as oxidációs állapotú mangánt tartalmazó instabilis komplex, a **[Mn(C₂O₄)₃]³⁻** képződik.

A folyamathoz szükséges **Mn²⁺** ion, ami a főreakció terméke.

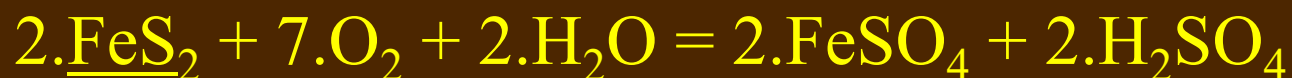

Nehézfém tartalmú, savas bányavíz és meddőhányó csurgalékvíz

Látható: $\text{Fe}(\text{OH})_3$ barna csapadék **nem toxikus**

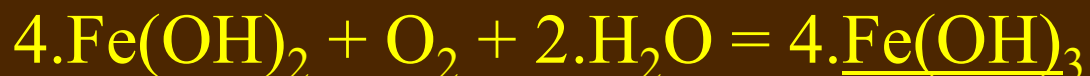
Pirit oxidációja

Vasszulfát hidrolízise:

$\text{Fe}^{++} > \text{oxidáció} > \text{Fe}^{+++}$:

A szennyvíztisztítás egyik meghatározó lépése a levegőztetés -> $\text{Fe}(\text{OH})_3$ csapadék képződés

Nem láthatók: toxikus nehézfém ionok

Sn^{++} , Pb^{++} , Cu^{++} , Zn^{++} stb.

koprecipitáció

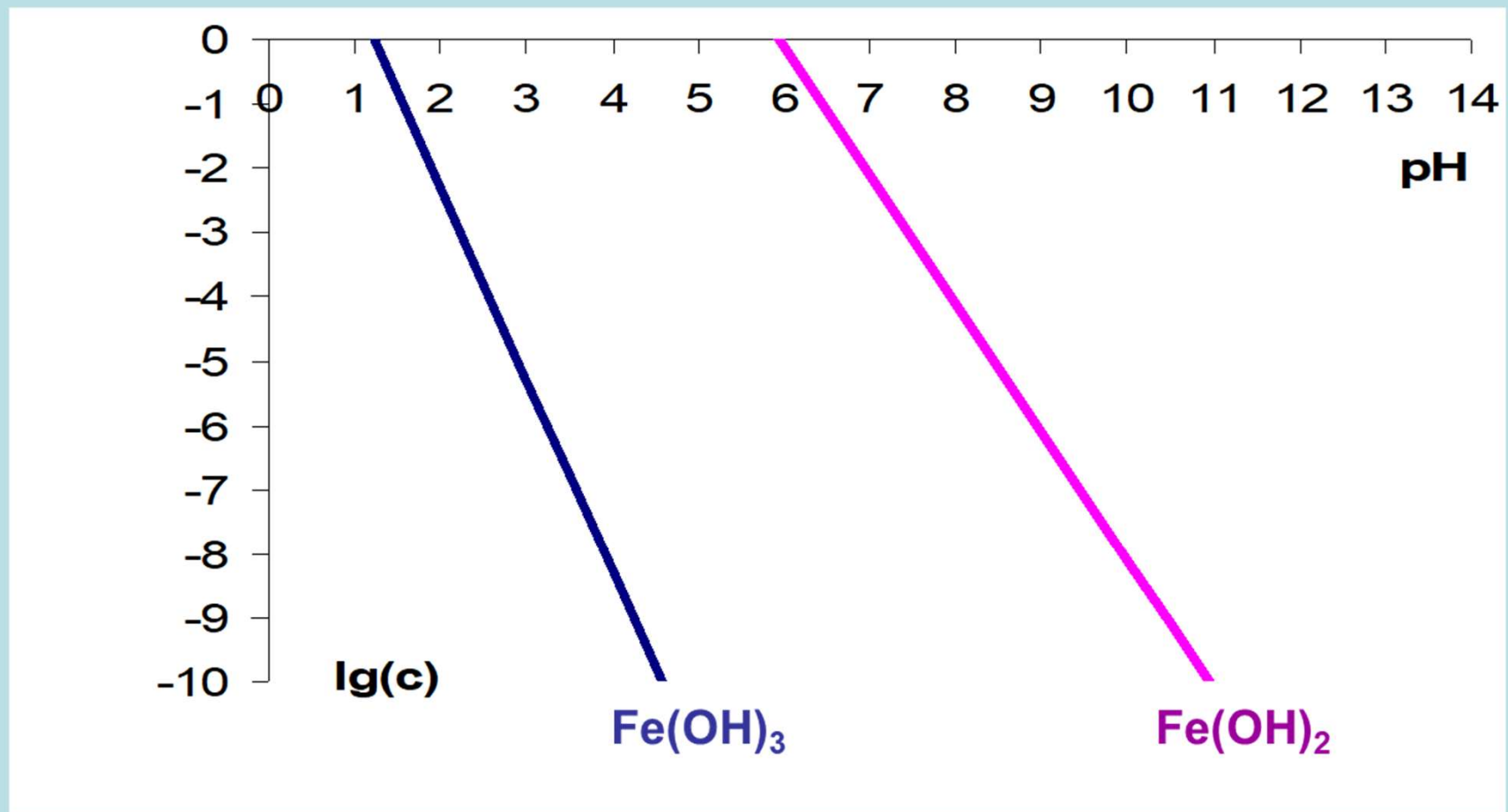
Az oldhatóvá válás folyamata hasonló:

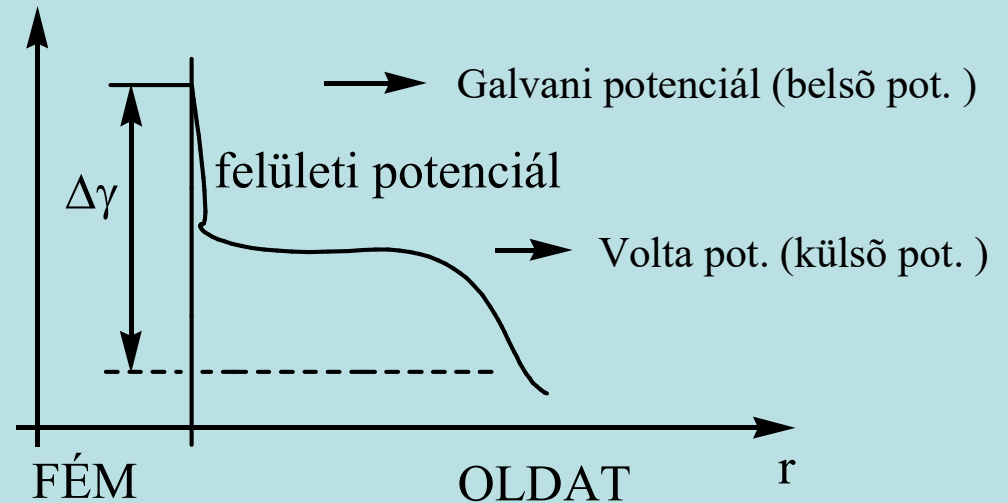
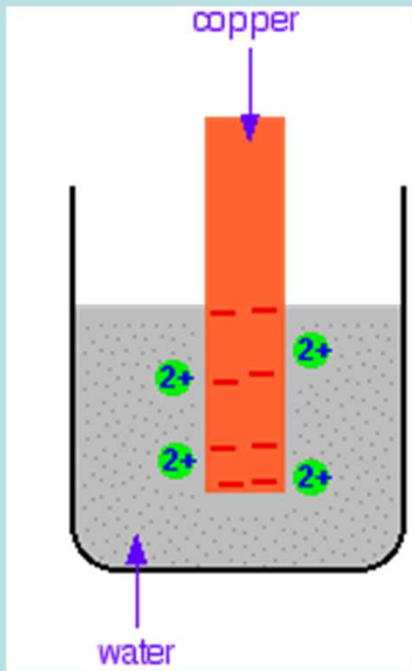
A lúgosítás hatására: $\text{FeSO}_4 + \text{Ca(OH)}_2 = \text{Fe(OH)}_2 + \text{CaSO}_4$

A levegőztetés hatására sokkal rosszabbul oldódó Fe(OH)_3
csapadék képződés: $4.\text{Fe(OH)}_2 + \text{O}_2 + 2.\text{H}_2\text{O} = 4.\text{Fe(OH)}_3$

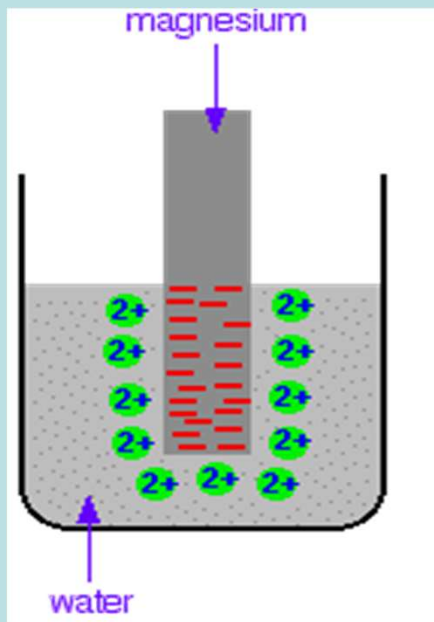
A **nagy mennyiségű** csapadék Fe(OH)_3 adszorbeálja
a toxikus nehézfémeket (Sn^{++} , Pb^{++} , Cu^{++} , Zn^{++} stb.)
ionos és hidroxid formákban.

Elektródok

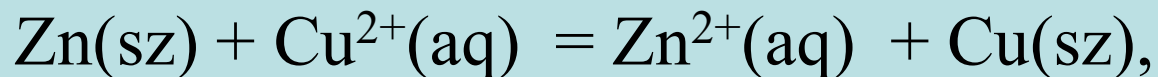
$\Delta\gamma$ Galvani potenciál különbség

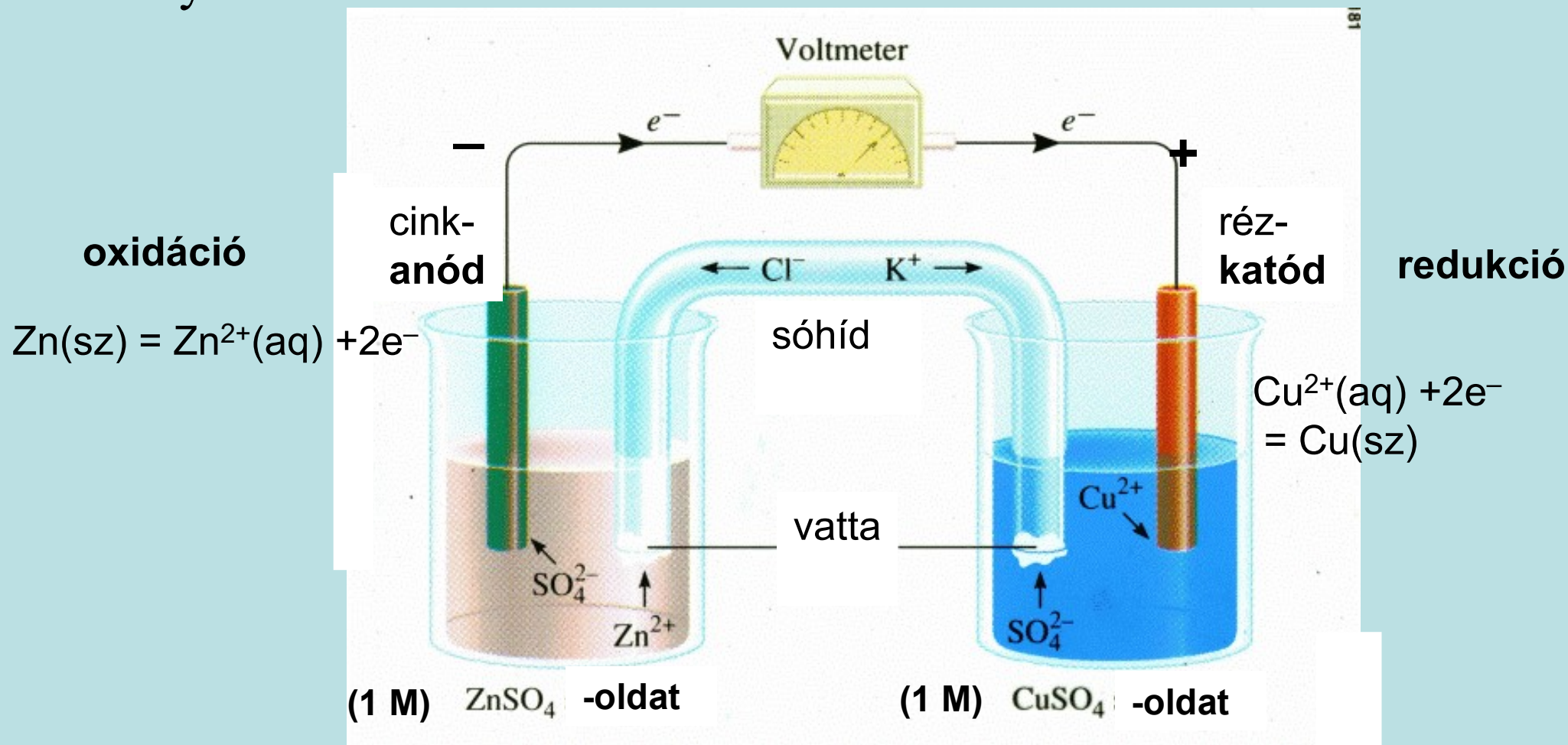
Elektród: olyan rendszer, amelyben elsőrendű vezető (fém) érintkezik másodrendű vezetővel (fémionok vizes oldata)

Galvánecellák

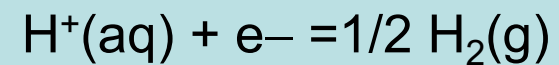
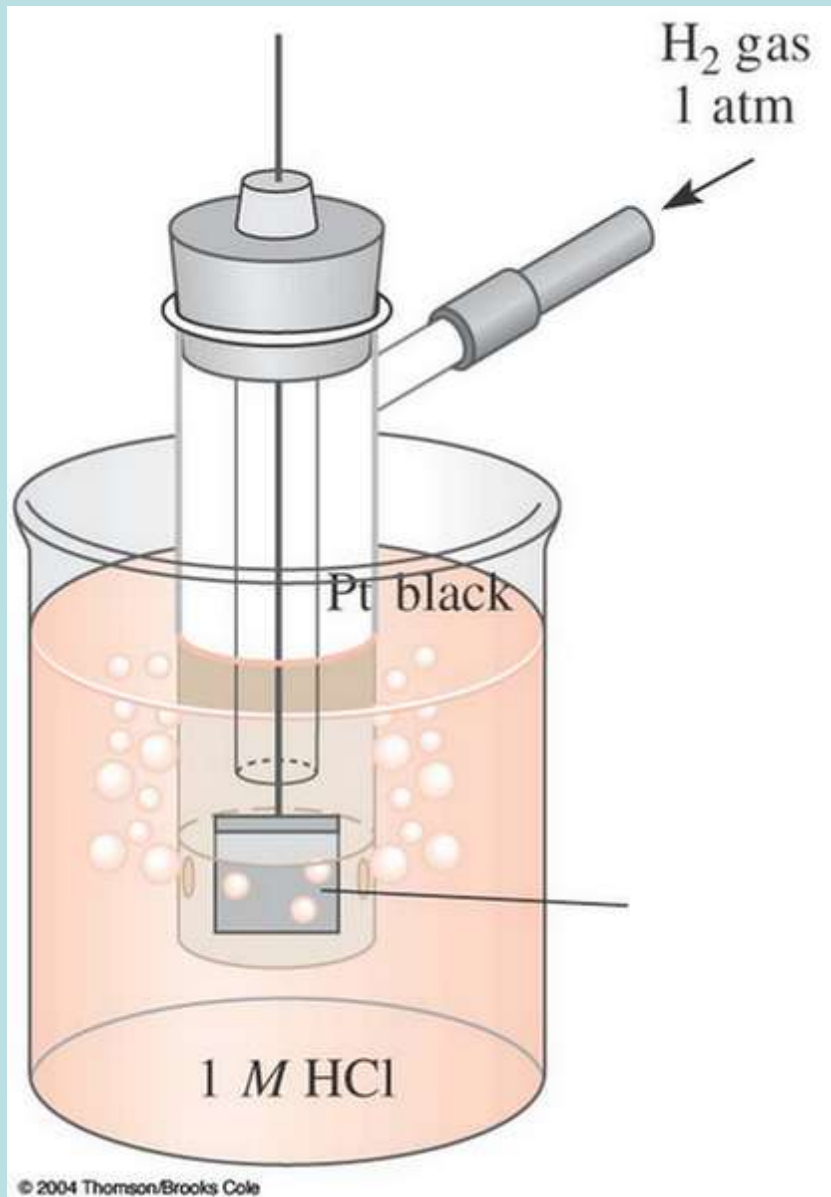
két folyamat térbeli elválasztása:

Celladiagram: $\text{Zn} \mid \text{Zn}^{2+}(\text{aq}) \quad \text{Cu}^{2+}(\text{aq}) \mid \text{Cu}$

Elektromotoros erő (E): az a feszültség, ami akkor mérhető,
amikor a cellán nem folyik át áram

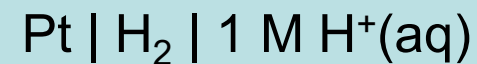
A standard hidrogénelektród

Megállapodás szerint:

$$\varepsilon^\circ_{\text{H}^+/\text{H}_2} := 0$$

Félcella-reakciója:

pontosabban(!):

Az elektródpotenciál

Az elektród potenciálja (e): annak a galváncellának az elektromotoros ereje, amelynek az egyik elektródja a kérdéses elektród, a másik pedig a standard hidrogénelektrod

Standardpotenciál (e°): egységnyi koncentrációjú (aktivitású) oldat elektród potenciálja

Nernst-egyenlet:
$$\varepsilon = \varepsilon^\circ + \frac{RT}{zF} \ln a_{M^{z+}}$$
 híg oldatban : $a_{M^{z+}} \approx c_{M^{z+}}$
 $F = 96485 \text{ C / mol}$ z : ion-töltésszám

4.2.3. táblázat. Néhány elektród standard elektródpotenciálja

Elektród	Elektródfolyamat	$\varepsilon^\ominus, \text{V}$
Ag Ag ⁺ -oldat	Ag ⁺ + e ⁻ → Ag	0,800
Cu Cu ²⁺ -oldat	Cu ²⁺ + 2 e ⁻ → Cu	0,337
Zn Zn ²⁺ -oldat	Zn ²⁺ + 2 e ⁻ → Zn	-0,763
Pt O ₂ OH ⁻ -oldat	O ₂ + 2 H ₂ O + 4 e ⁻ → 4 OH ⁻	0,401
Cd Cd ²⁺ -oldat	Cd ²⁺ + 2 e ⁻ → Cd	-0,402
Pb Pb ²⁺ -oldat	Pb ²⁺ + 2 e ⁻ → Pb	-0,126
Pb PbSO ₄ H ₂ SO ₄ -oldat	PbSO ₄ + 2 e ⁻ → Pb + SO ₄ ²⁻	-0,356
Pb PbO ₂ H ₂ SO ₄ -oldat	PbO ₂ + 4 H ⁺ + 2 e ⁻ + SO ₄ ²⁻ → PbSO ₄ + 2 H ₂ O	-1,68

Ólomakkumulátor

Kisütés:

Anódfolyamat

Pb → Pb²⁺ + 2.e⁻

PbSO₄ csap.

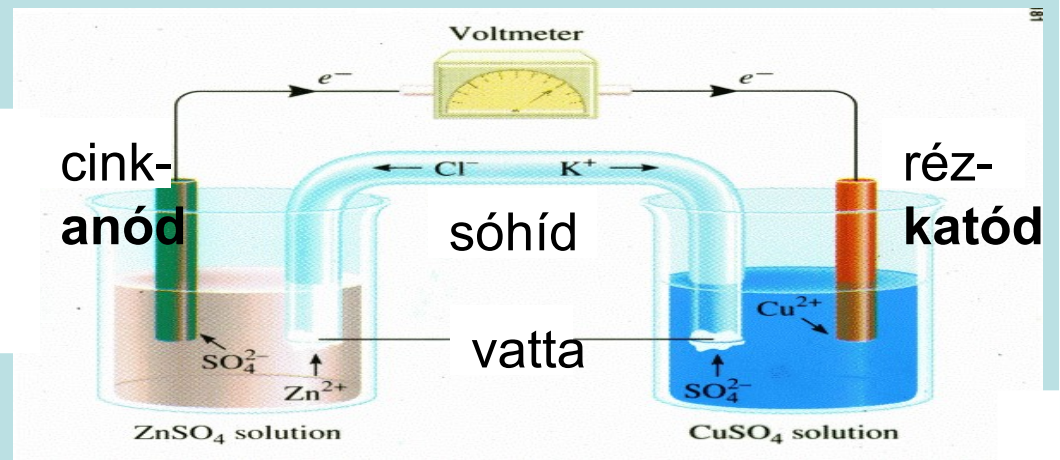
Katódfolyamat

Pb⁴⁺ + 2.e⁻ → Pb²⁺

Elektromotoros erő (üresjáratú feszültség)

$$E_{MF} = \varepsilon_{\text{katód}} - \varepsilon_{\text{anód}}$$

pl.: Daniell-elem

$$\varepsilon_{Cu} = \varepsilon_{Cu}^0 + \frac{RT}{zF} \ln c_{Cu}$$

$$\varepsilon_{Zn} = \varepsilon_{Zn}^0 + \frac{RT}{zF} \ln c_{Zn}$$

$$E_{MF} = \varepsilon_{Cu}^0 + \frac{RT}{zF} \ln c_{Cu} - \varepsilon_{Zn}^0 - \frac{RT}{zF} \ln c_{Zn}$$

$$E_{MF} = \varepsilon_{Cu}^0 - \varepsilon_{Zn}^0 + \frac{RT}{zF} (\ln c_{Cu} - \ln c_{Zn}) = \varepsilon_{Cu}^0 - \varepsilon_{Zn}^0 + \frac{RT}{zF} \ln \frac{c_{Cu}}{c_{Zn}}$$

$$E = \varepsilon_{Cu}^0 - \varepsilon_{Zn}^0 + \frac{R \cdot T}{z \cdot F} * \ln \frac{c_{Cu}}{c_{Zn}}$$

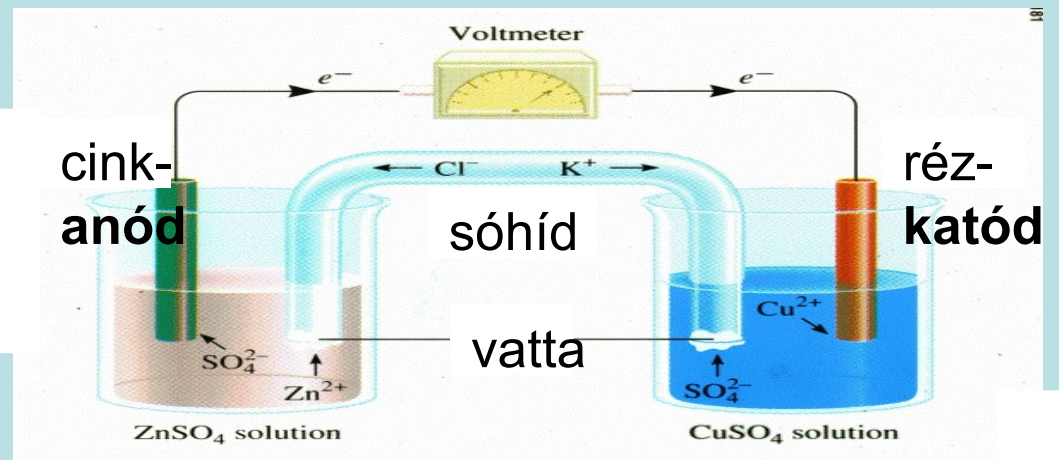
Nerst egyenlet az elektród potenciáljának számítása
a hőmérséklet és a koncentráció függvényében

Elektromotoros erő (üresjáratú feszültség)

$$E_{MF} = \varepsilon_{\text{katód}} - \varepsilon_{\text{anód}}$$

pl.: Daniell-elem

$$E = \varepsilon_{\text{Cu}}^0 - \varepsilon_{\text{Zn}}^0 + \frac{R \cdot T}{z \cdot F} * \ln \frac{c_{\text{Cu}}}{c_{\text{Zn}}}$$

$$W = V \cdot A \quad A \cdot s = C \quad (A = C/s)$$

$$R = 8,314 \text{ J}/(\text{mol} \cdot \text{K}) = 8,314 \text{ V} \cdot \text{C}/(\text{mol} \cdot \text{K}) \quad J = W \cdot s = V \cdot A \cdot s = V \cdot C \quad (W = J/s)$$

$$F = 96\,485 \text{ C/mol} \quad R/F = 8,617 \cdot 10^{-5} \text{ V/K}$$

$$T = 273 + 25 \text{ K} = 298 \text{ K} \quad R \cdot T/F = 0,02568 \text{ V} \quad (\text{ha lg: } 0,05914 \text{ V})$$

$$\text{Cu}^{++} \text{ és } \text{Zn}^{++} \text{ esetében } z = 2 \quad R \cdot T/(z \cdot F) = 0,01284 \text{ V}$$

$$E = \varepsilon_{\text{Cu}}^0 - \varepsilon_{\text{Zn}}^0 + 0,01284 \text{ V} \cdot \ln(c_{\text{Cu}}/c_{\text{Zn}})$$

Ha mindkét koncentráció = 1 v. azonos $\ln(c_{\text{Cu}}/c_{\text{Zn}}) = \ln(1) = ?$

$$(E_{MF})_{\text{Daniell}} = \varepsilon_{\text{Cu}}^0 - \varepsilon_{\text{Zn}}^0 = 0,337 \text{ V} - (-0,763 \text{ V}) = 1,10 \text{ V}$$